

Keskiluokka kuin kotonaan?

Kokemuksia sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla

KATJA VILKAMA & MARI VAATTOVAARA

Keskustelu kaupunkiseutujen alueellisesta eriytymisestä pelkistyy usein kysymykseksi huono-osaisuudesta ja sen alueellisista vaikutuksista. Suuri osa pääkaupunkiseudun huono-osaisimpienkin alueiden väestöstä on kuitenkin taustaltaan varsin keskiluokkaista. Mitä oikeastaan tiedämme keskiluokan viihtymisestä sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla? Mitkä tekijät ovat houkuttelleet heitä muuttamaan alueille ja mikä on saanut heidät jäämään alueelleen pysyvämmiin?

Johdanto ja tutkimuskysymykset

Kysymykset yksilön valintojen ja toisaalta taloudellisten, yhteiskunnallisten ja alueellisten rakenteiden vaikutuksesta kaupunkikehitykseen ovat olleet keskeisiä kaupunkitutkimuksen aiheita jo pitkään. Tuoreessa arvostetussa kirjassaan *Great American City* Harvardin sosiologi Robert J. Sampson nostaa kysymyksen valintojen ja rakenteiden yhteisvaikutuksista uudelleen vahvasti esille. Sampson osoittaa naapurustojen sosiaalisen rakenteen ja yksilöiden kokemusten ja valintojen kytkeytyvän kiinteästi toisiinsa (Sampson 2012; ks. myös Denton 2013). Yksittäisten ihmisten naapurustokokemuksista syntyy hänen mukaansa jaettuja sosiaalisia käytäntöjä, jotka muovaavat naapurustojen sisäistä rakennetta ja samalla koko kaupungin

sosiaalista tasapainoa. Asuinalueiden sosiaalisella rakenteella ja siihen kytkeytyvillä jaetuilla sosiaalisilla merkityksillä voi tätä kautta olla merkittäviä seudullista dynamiikkaa ohjaavia vaikutuksia, esimerkiksi valikoivan muuttoliikkeen kautta.

Vaikka kaupunkien alueelliset ja sosiaaliset erot ovat Suomessa edelleen kaukana yhdysvaltalaisesta todellisuudesta, on erojen kasvuun havahduttu myös meillä sekä tutkimuksen että yhteiskunnallisen keskustelun kautta. Erilliset tutkimukset ovat tarkentaneet kuvaa alueellisen eriytymisen rakenteellisesta perustasta (Vaattovaara 1998; Vaattovaara & Kortteinen 2003; Rasinkangas 2013; Vilkama & al. 2014), sen etnisestä ulottuvuudesta (Vilkama 2011) sekä vaikutuksista koululaisten oppimistuloksiin ja kouluvalintoihin (Bernelius 2013), turvattomuuden kokemuksiin (Kempainen & al. 2014) sekä asuntojen hintoihin (Harjunen & al. 2014).

Tutkimukset osoittavat väestön sisäisten sosioekonomisten erojen ja etnisen monimuotoistumisen lisääntyneen Suomessa nopeasti tuottaen samalla uudenlaisia, aiemmasta poikkeavia sosiaalisia ja alueellisia jakoja (ibid., ks. myös Fritzell & al. 2011; Vaattovaara & Kortteinen 2012). Pääkaupunkiseudulla kehitys on näkynyt 1990-luvun laman seurauksena syntyneiden alueellisten erojen vakiintumisena. Muun muassa työttömyyden ja eriateisen huono-osaisuuden alueellinen vai-

Tutkimus on saanut rahoitusta Suomen Akatemian rahoittamalta NORFACE -tutkimusohjelmalta (Migration in Europe – Social, Economic, Cultural and Policy Dynamics) sekä ARAn Asuinalueiden kehittämisohjelmalta. Tutkimuksen rekisteripohjainen kyselyaineisto on kerätty yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa. Tutkimus on osa nelivuotista pohjoismaista tutkimushanketta (Nordic welfare states and the dynamics and effects of ethnic residential segregation). Kiitämme Susanna Aholaa, Jenni Laurilaa, Wilma Toljanderia ja Hanna Dhalmannia tutkimusartikkelin eri vaiheissa avustamisesta. Lisäksi haluamme kiittää kahta anonyymia vertaisarvioijaa arvokkaista kommentista artikkelin käsikirjoitukseen.

telu on edelleen voimakasta, vaikka lamaa seurannut taloudellinen nousu tasoittikin eroja (Kortteinen & al. 1999; Vilkama & al. 2014). Samaan aikaan myös erot maahanmuuttajien määrissä (Vilkama 2011; Vilkama & al. 2014) sekä hyväosaisimman väestönosan sijoittumisessa ovat entisestään korostuneet (Kortteinen & al. 2005a).

Tutkimukset osoittavat syntyneiden rakenteiden – alueiden välisten sosiaalisten ja etnisten erojen – vaikuttavan myös muuttoliikkeeseen (Kortteinen & al. 2005b; 2006; Kytö & Väliniemi 2009; Dhalmann & al. 2013). Tuoreen pääkaupunkiseudun valikoivaa muuttoliikettä kartoittaneen tutkimuksen mukaan kokemukset liiallisista sosiaalisista häiriöistä ja rauhattomuudesta sekä toisaalta liian suuresta maahanmuuttajien määrästä ovat muodostuneet merkittäviksi muuttoa suuntaaviksi tekijöiksi asunnon ominaisuuksiin ja hintatasoon liittyvien syiden ohella (Vilkama & al. 2013).

Kuvatut havainnot nostavat huolen segregaatiokehityksen etenemisestä ja syventymisestä (vrt. Vaattovaara & Kortteinen 2012). Samalla ne herättävät kysymyksen erityisesti niiden asukkaiden kokemuksista ja tulevista aikeista, jotka asuvat heikoimmassa asemassa olevilla alueilla, mutta jotka eivät ole vaihtaneet asuinalueuttaan ympäristön muutoksista huolimatta. Useiden eurooppalaisten kaupunkien tapaan, myös pääkaupunkiseudun sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuu edelleen varsin runsaasti keskiluokkaista väestöä. Esimerkiksi tulotason perusteella tarkasteltuna, seudun pienituloisimpienkin alueiden asuntokunnista yhä lähes puolet on keskituloisia.¹ Heidän kokemuksensa ovat jääneet ongelmia korostavassa akateemisessa tutkimuksessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa lähes huomiotta (vrt. Pinkster & al. 2014).

Tässä artikkelissa lähdemme tarkentamaan ymmärrystä keskiluokan kokemuksista ja syistä asua sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla. Tarkastelemme sekä kyselyaineiston että kyselyyn vastanneiden temaattisten haastatteluiden avulla pääkaupunkiseudun sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla pitkään asuneiden asukkaiden kokemuksia ja asumistyytyväisyyttä. Vertailemme heidän kokemuksiaan muilla asuinalueilla asuvien koke-

muksiin. Kuinka tyytyväisiä sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvat keskiluokkaiset asukkaat ovat alueillaan? Mitkä tekijät ovat houkutelleet heitä näille alueille ja mikä on saanut heidät jäämään alueelleen pysyvämmiin?

Eriytymisen kokemuksellisesta merkityksestä ja keskiluokan syistä asua sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla

Vaikka muuttoliikkeen valikoivan luonteen ymmärtäminen on ollut yksi klassisimmista kaupunkikehityksen tutkimuskohteista (Tiebout 1956; kritiikki ks. Logan 1976) ja ”jaloillaan äänestämisen” merkitystä ja lähtökohtia on tarkennettu jo usean vuosikymmenen ajan (Massey & Fong 1990; Atkinson 2006; Sampson 2012; Musterd & al. 2014), kansainvälinen tutkimustieto sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvan keskiluokan asumisvalintojen perusteista, arjesta tai tulevista muuttoaikeista on ollut pitkään varsin vähäistä (vrt. Pinkster & al. 2014). Keskiluokan on pääsääntöisesti oletettu välttävän sosioekonomisesti heikompia alueita, jotka eivät sovi heidän sosiaaliseen asemaansa ja elämäntyyliinsä ja jotka usein koetaan huonomaineisiksi tai turvattomiksi. Vastaavasti heidän on oletettu reagoivan alueensa muutoksiin asuinalueutta vaihtamalla (Tiebout 1956; Atkinson 2006; Musterd & al. 2014).

Vastoin kuvattuja tulkintoja useiden eurooppalaisten kaupunkien heikoimmilla alueilla asuu edelleen suhteellisen paljon keskiluokkaista väestöä (esim. Pinkster & al. 2014). Näiden alueiden asukkaat ovat usein hyvin tietoisia asuinalueensa sosiaalisesta rakenteesta ja heikosta maineesta, mutta siitä huolimatta he voivat olla tyytyväisiä asumiseensa (Allen & al. 2007; Permentier & al. 2008; Watt 2009; Honkanen & Poikolainen 2014; Pinkster 2014).

Yleisin teoreettinen tulkinta keskiluokan syille asua sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla liittyy taloudelliseen optimointiin. Tämä niin sanottu *quality-for-money*-tulkinta eli asumisvalinnan perustelu hyvällä hinta-laatusuhteella on useiden viimeaikaisten tutkimusten esiin nostama (esim. Allen & al. 2007; Watt 2009; Ellen & al. 2013; Pinkster 2014), mutta samalla varsin perinteinen tulos. Asunnon ostaminen sosioekonomisesti heikommalta alueelta voidaan kokea hyväksi sijoitukseksi erityisesti silloin, jos oma varallisuus ei riitä asunnon ostoon kalliimmilta alu-

¹ Tulotasoa on tässä yhteydessä tarkasteltu asuntokuntien kulutusyksikkökohtaisten käytössä olevien tulojen perusteella. Keskituloisiksi on määritelty ne asuntokunnat, jotka sijoittuvat seudullisessa tulojakumassa 4.–8. kymmenyksen (vrt. Pinkster & al. 2014).

eilta tai näiltä alueilta olisi mahdollista ostaa huomattavasti pienempi asunto. Heikoimmille alueille muuttavien keskiluokkaisten perheiden on osoitettu arvostavan mahdollisuutta käyttää asumiskuluista säästyvät rahat muihin tarkoituksiin (Ellen & al. 2013; Pinkster & al. 2014).

Toinen keskeinen tulkinta keskiluokan valinnalle asua sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla liittyy asumisen kestoon ja alueille muodostuneiden sosiaalisten suhteiden juurruttavuuteen (*neighbourhood attachment, emotional belonging*; esim. Sampson & Graif 2009). Tutkimusten mukaan asukkaat, joilla on tiiviit sosiaaliset suhteet asuinalueellaan, kokevat kuuluvansa alueelleen (Dekker & Bolt 2005) ja osallistuvat muita aktiivisemmin asuinalueensa toimintaan (Dekker 2007). Alueelle muodostuneet sosiaaliset verkostot ja vahva kuulumisuuden tunne kompensoivat alueen huonoksi koettuja puolia ja vähentävät pois muuton halukkuutta (Skifter Andersen 2008; Permentier & al. 2009). Myös alueen tunnus ja siellä asuvat sukulaiset voivat kiinnittää ja houkuttaa keskiluokkaisia perheitä heidän omaa sosioekonomista asemaansa heikommille alueille (Ellen & al. 2013). Kynnys muuttaa pois muodostuu usein vuosi vuodelta suuremmaksi, ja sitä kautta suuri osa muutoista tapahtuu oman asuinalueen sisällä.

Kolmas ja samalla osin juurtumisen ja emotionaalisen kuulumisen merkitystä kyseenalaistava tulkinta liittyy paikallisten asukkaiden tapaan elää ja liikkua alueellaan. Keskiluokkaisten perheiden viihtymistä sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla on selitetty heidän kyvyllään rakentaa arkensa alueellaan niin, ettei alueen ongelmalliseksi koettuja piirteitä tarvitse kohdata (Watt 2009; Osborne & al. 2011; Pinkster & al. 2014). Tämä voi näkyä konkreettisenä tilankäytön eriytymisenä, kuten alueella asioimisen ja arkisten kohtaamisten välttelynä, tai symbolisina erontekoina oman lähipiirin ja muiden alueen asukkaiden välillä.

Erontekoja voidaan rakentaa korostamalla alueen sisäisiä sosiaalisia eroja puheessa tai käyttämällä omasta lähiympäristöstä muusta alueesta poikkeavaa nimeä. Paul Watt (2009) kuvaa tämänkaltaisia alueen sisäisiä sosiaalisia ja tilallisia rajanvetoja ”alueellisesti valikoivan kuulumisen”-käsitteellä (*spatially selective belonging*). Hän viittaa tällä keskiluokkaisten perheiden kuulumisen tunteen rajautumiseen omaan pihapiiriin ja lähinaapureihin laajemman ympäröivän asuinalueen sijaan. Keskiluokan erottautumispyrkimysten on osoitettu

kohdistuvan erityisesti heidän omasta luokka-asteestaan tai käyttäytymismalleistaan poikkeaviin väestöryhmiin, kuten sosiaalisesti tuetuissa vuokratuloissa asuviin pienituloisiin asukkaisiin, häiriövästi käyttäytyviin asukasryhmiin sekä etnisiin tai rodullisiin vähemmistöihin (Watt 2009; Osborne & al. 2011; Sampson 2012; Pinkster 2014).

Asuinalueen merkitystä sosiaalisten suhteiden paikkana on myös vahvasti kyseenalaistettu. Esimerkiksi useat hollantilaisitutkimukset ovat korostaneet asuinalueen olevan osalle asukkaista vain paikka, jossa asutaan, mutta jossa ei varsinaisesti eletä tai vietetä sosiaalista elämää (van Beckhoven & van Kempen 2003; Pinkster 2014; Pinkster & al. 2014). Tämän tulkinnan mukaan keskiluokkaisten perheiden asumista sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla ei siis selitä niinkään emotionaalinen juurtuminen, vaan pikemminkin käytännöllinen kiinnittyminen alueeseen (*practical attachment*; esim. Pinkster 2014). Perheet asuvat (edullisella) alueella ja tuntevat reitit töihin ja muihin arjen paikkoihin, mutta he eivät solmi tiiviimpiä sosiaalisia suhteita alueellaan, eivätkä pääsääntöisesti vietä siellä vapaa-aikaansa.

Kuvatut selitysmallit ovat rinnakkaisia, ja osin myös keskenään ristiriitaisia, eikä niiden pitävyyttä suomalaisissa olosuhteissa ole koeteltu. Seuraavaksi tarkastelemme, missä määrin esitetyt kehukset onnistuvat jäsentämään sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvien keskiluokkaisten asukkaiden kokemuksia ja alueelle kiinnittymistä suomalaiskaupungeissa, eritoten pääkaupunkiseudulla.

Aineisto ja menetelmät

Artikkelin aineisto koostuu asumisvalintoja ja alueiden viimeaikaista kehitystä kartoittaneesta kyselystä sekä kyselyyn vastanneille tehdyistä tarkentavista teemahaastatteluista. Kyselyn kohderyhmänä olivat Helsingin seudulla asuvat Suomessa syntyneet henkilöt, jotka olivat kyselyä tehtäessä, vuonna 2011, 29–54-vuotiaita ja jotka olivat asuneet vuosina 2008–2009 Helsingissä, Espoossa, Vantaalla tai Kauniaisissa samalla tilastollisella pienenalueella. Puolet kyselyyn valituista muutti vuoden 2010 aikana asuinalueelta toiselle, ja toinen puoli oli asunut samalla asuinalueella vähintään vuodesta 2008 asti.

Kysely toteutettiin yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa, joka vastasi aineiston rekisteripoh-

jaisestä otannasta, kyselylomakkeiden ja kolmen muistutuskirjeen lähettämisestä sekä aineiston katoanalyysistä. Kyselyyn vastasi yhteensä 1 339 henkilöä (vastausprosentti 45)², joista 91 myös haastateltiin. Tässä artikkelissa tarkastelemme niitä vastaajia, jotka eivät muuttaneet kyselyä edeltävänä vuotena eli olivat asuneet samalla asuinalueella yhtäjaksoisesti vähintään neljä vuotta. Tähän ryhmään kuuluvia oli kyselyaineistossa yhteensä 659 henkilöä. Puolet heistä (N = 309) asui alueilla, jotka lukeutuvat asetelmassamme sosioekonomisesti heikoimmiksi alueiksi. Loput 350 henkilöä asuivat muilla seudun alueilla.

Haastatelluista 91 henkilöstä artikkelimme kohderyhmään, samalla alueella vähintään neljä vuotta asuneisiin, kuului 21. He asuivat sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla tai välittömästi niiden läheisyydessä. Alueellisesti he sijoittuivat kahdelle asukasmäärältään suurelle postinumeroalueelle, joista toinen sijaitsi Helsingissä ja toinen Espoossa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, ja ne käsitelivät haastateltavien asumishistoriaa, yleistä asumistyytyväisyyttä, asuinympäristöjen kehitystä ja arkea asuinalueella. Kaikki haastattelut litteroitiin ja koodattiin Atlas.ti-ohjelmalla.

Taulukko 1 kuvaa kyselyyn vastanneiden ja haastateltujen henkilöiden asuin ympäristöjä erilaisilla väestön koulutus- ja tulotasoa, työmarkkina-asemaa, etnistä taustaa sekä asuntokantaa kuvaavilla mittareilla. Kyselyn ositus tehtiin alun perin Pohjoismaiden ulkopuolella syntyneiden alueittaisten osuuksien perusteella jakamalla seudun asuinalueet korkeimpien osuuksien alueisiin (korkein kymmenys) ja muihin alueisiin (lopun 90 % alueista). Samalla ositus rakentui niin, että se huomioi hyvin myös alueiden sosiaalisissa ja fyys-

sisissä rakenteissa havaittavat erot.³ Vaikka yksittäisten alueiden asemoitumisessa on poikkeuksia, hahmottuu taulukosta 1 selvä ero sosioekonomisesti heikoimpien ja muiden alueiden välillä. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat alueet ovat keskimäärin selvästi muita alueita kerrostalo- ja vuokra-asuntovaltaisempia, ja niillä asuva väestö on muilla alueilla asuvia pienituloisempaa, heikommin työllistynyttä ja vähemmän koulutettua. Lisäksi alueilla asuu osituksen mukaisesti muita alueita enemmän maahanmuuttajataustaista väestöä.

Aluetyyppien välinen ero näkyy myös kyselyyn vastanneiden taustoissa (taulukko 2). Sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvat vastaajat ovat keskimäärin hieman muilla alueilla asuvia matlammin koulutettuja ja kuuluvat muita harvemmin ylempiin tulo luokkiin. Erityisesti ylimpään tuloviidennekseen kuuluvat (eli niin sanottu tulo eliitti) ovat selvästi aliedustettuina. Suurin osa on tulotasoltaan kuitenkin vähintään keskituloisia ja lähes viidennes on suorittanut ylempään korkeakoulututkinnon, mikä vastaa suunnilleen seudun keskitasoa vastaavassa ikäryhmässä.

Heikoimmilla alueilla asuvia vastaajia voidaan siis pitää tulo- ja koulutustaustaltaan varsin keskiluokkaisina tai vähintäänkin alempaan keskiluokkaan kuuluvina (vrt. Pinkster & al. 2014, 2902; keskiluokan tarkemmasta määrittelystä ks. esim. Erola 2010). Heidän ei siis voi olettaa jääneen alueilleen yksinomaan siitä syystä, ettei heillä olisi taloudellisesti muita vaihtoehtoja. Keskiluokkaisuus näkyy varsin selvänä myös haastatteluaineistossamme, jossa naiset, 45–55-vuotiaat, korkeasti koulutetut ja keski- tai hyvätuloiset ovat hivenen yliehdustettuina muihin heikoimmilla alueilla asuneisiin vastaajiin nähden. Valtaosa aineistomme vastaajista on asunut asuinalueillaan pitkään, puolet vähintään kymmenen vuotta (taulukko 2). On siis keskeistä kysyä, miten he itse kuvaavat asumistaan sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla ja miten he selittävät alueille muuttoaan ja siellä viihtymistään.

Aineiston analyysi on rakennettu sekä tilastolisten analyysien että temaattisten haastatteluiden sisällöllisen analyysin varaan siten, että eri aineistotyyppit paitsi tarkentavat samalla myös validoivat saatuja tuloksia. Tarkastelemme kyselyaineiston nojalla heikoimmilla alueilla pitkään asuneiden alueellaan viihtymistä ja asumistyytyväisyyden rakentumista ja vertaamme tuloksia muilla alueilla asuvien tyytyväisyyteen. Tämän jälkeen

² Kyselytutkimuksille tyypilliseen tapaan vastausaktiivisuudessa oli eroja sukupuolten ja ikäryhmien välillä. Miehet ja nuoremmat ikäryhmät vastasivat hieman naisia ja vanhempia ikäryhmiä harvemmin. Erityisesti nuorehkot miehet (alle 45-vuotiaiden ikäryhmät) olivat vastaajissa aliedustettuina. Tilastokeskus tuotti aineistoon jälkiosituspainot, jotka korjaavat vastauskatoa iän, sukupuolen ja ositteen mukaan. Painoja on käytetty kyselytulosten analysoinnissa.

³ Vastajamäärien ja asuinalueiden sosioekonomisen rakenteen tarkempi tarkastelu osoittaa, että vain pieni osa (noin 4–11 %) vastaajistamme sijoittuisi alueluokittelussa toisin, jos jako sosioekonomisesti heikoimpiin ja muihin alueisiin olisi tehty tarkennetusti esimerkiksi alueiden keskitulojen, koulutustason tai työttömyysasteen mukaan. Alueiden tyypittelyä sosioekonomisesti heikoimpiin ja muihin alueisiin voidaan siis pitää artikkelin tutkimusasetelman näkökulmasta perusteltuna.

Taulukko 1. Väestön ja asuntokannan rakenne pääkaupunkiseudun asuinalueilla otoksessa käytetyn aluekuokituksen mukaisesti, 31.12.2010.

Indikaattori ¹	Sosioekonomisesti heikoimmat alueet		Muut alueet	
	Keskiarvo	Keskijajonta	Keskiarvo	Keskijajonta
Väestömäärä	6 163	2 812	3 917	3 256
Lasten osuus (% , 0–17-v.)	20	4	22	7
Ikääntyvien osuus (% , 65-v. ja vanhemmat)	13	6	12	5
Vieraskielisten osuus (%)	20	4	7	4
Vieraskielisten lasten osuus (%)	28	7	7	6
Kulutussyksikkökohtaisten käytössä olevien tulojen keskiarvo (€) alueella	22 152	2 047	32 191	13 459
Pienituloisten asuntokuntien osuus (%) ²	19	2	11	5
Korkeakoulutettujen osuus (%)	26	7	45	11
Vain perusasteen suorittaneiden osuus (%)	32	5	18	6
Työllisten osuus (%)	68	3	78	5
Työvoiman ulkopuolella olevien osuus (%)	23	2	17	4
Työttömyysaste (työttömien osuus työvoimasta)	12	3	6	2
Arava- ja korkotukivuokra-asuntojen osuus (%)	40	11	16	15
Omistusasuntojen osuus (%)	38	9	58	19
Kerrostaloasuntojen osuus (%)	88	11	52	38
Pientaloasuntojen osuus (%)	11	10	47	38

¹ Keskitulot on laskettu tulonsaaja-asuntokuntia kohden; koulutusta ja työmarkkina-asemaa kuvaavat tilastot 20–64-vuotiaiden ikäryhmästä.

² Pienituloisilla asuntokunnilla tarkoitetaan asuntokuntia, joiden kulutussyksikkökohtaiset käytössä olevat tulot ovat alle 60 % kaikkien asuntokuntien kulutussyksikkökohtaisesta mediaanitulosta.

Helsingin seudun aluesarjat 2014; Tilastokeskus 2015

tarkennamme haastatteluiden kautta kuvaa asukkaiden omakohtaisista kokemuksista heikoimmilla alueilla asumisesta ja alueille asettautumisen syistä. Alueilla viihtymistä tarkastellaan myös logistisella regressiomallilla kysely- ja haastatteluaineiston tulosten robustisuuden varmistamiseksi. Haastattelut on artikkelissa anonymisoitu siten, ettei haastateltavia tai heidän tarkkaa asuin ympäristöään ole tunnistettavissa. Samalla haastattelulainauksista on poistettu puhekielessä esiintyviä turhia sanoja (”niinku”, ”tota”).

Tulokset

Asumistyytyväisyyden rakentuminen sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla

Tuloksemme osoittavat sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla pitkään asuneiden asukkaiden olevan varsin tyytyväisiä asumiseensa. Lähes

70 prosenttia heistä kuvaa olevansa tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen asuinalueeseensa. Myös omaan asuntoon ollaan tyytyväisiä.

No kyllä se on ihan ysi, tai jos nyt jotain tämmösi kouluarvosanoja (...) et meil on kiva asunto ja siitä ei kauheen helposti haluis luopuu, ja kiva iso piha ja sitten on just se oma rauhallisuus siinä. (Nainen, 52v, asuu puolison kanssa pientalossa, asumisoikeusasunnossa, samalla alueella 17 vuotta, Helsinki)

Kun tyytyväisyyden rakentumista tarkastellaan tarkemmin, erottuu vastauksista kuitenkin selvästi kaksijakoisempi kuva. Ensinnäkin tyytyväisyys on heikoimmilla alueilla asuvilla lähes systemaattisesti, ja samalla tilastollisesti merkitsevästi, muilla alueilla asuvia vähäisempää (kuvio 1). Toiseksi heikoimmilla alueilla asuvien tyytyväisyydessä on huomattavia, ja samalla muilla alueilla asuvien kokemuksista selvästi poikkeavia, eroja alueen eri ominaisuuksien suhteen.

Yleisen suhteellisen korkealta vaikuttavan tyy-

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden sukupuoli, ikä, perherakenne, sosioekonominen tausta, asumismuoto ja asuttu aika nykyisellä alueella.

	Sosioekonomisesti heikkomat alueet	Muut alueet	Tilastollinen merkitsevyys
Sukupuoli			
Mies	42,4	46,6	
Nainen	57,6	53,4	
Ikä			
Alle 35 vuotta	16,8	12,3	*
35–44 vuotta	30,1	40,0	
45–55 vuotta	53,1	47,7	
Perhetyyppi			
Asuu yksin (tai muu)	28,2	25,4	
Asuu parisuhteessa, ei lapsia	18,4	20,9	
Asuu parisuhteessa, lapsia	44,0	47,1	
Yksinhuoltaja, lapsia	9,4	6,6	
Koulutus			
Vain perusaste tai ei tutkintoa	12,3	6,3	***
Keskiaste tai alin korkea-aste	58,3	44,6	
Alempi korkeakoulututkinto	10,4	15,7	
Ylempi korkeakoulututkinto (maisteri tai ylempi)	19,1	33,4	
Kotitalouden käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohden (tulokvintiilit)			
1	11,3	8,9	***
2	17,8	10,9	
3	27,8	16,3	
4	26,2	30,9	
5	15,5	31,7	
Tieto puuttuu	1,3	1,4	
Työssäkäynti			
Kokopäivätoisää	78,0	82,3	
Työtön	6,1	4,6	
Opiskelija	3,9	4,0	
Talotyyppi			
Omakotitalo	4,6	16,3	***
Rivi- tai paritalo	20,9	24,4	
Kerrostalo	74,5	59,3	
Asunnon hallintasuhte			
Omistusasunto	55,0	74,0	***
Asumisoikeusasunto	6,5	2,9	
Vuokra-asunto, yksityinen	5,2	10,0	
Vuokra-asunto, kunnallinen tai muu ARA	30,4	11,1	
Muu	2,9	2,0	
Alueen tuttuus			
Oli asunut alueella aikaisemmin	19,8	21,9	
Oli jonkinlainen kuva alueesta	44,9	48,0	
Ei tiennyt alueesta juuri mitään	28,4	25,4	
Alue oli uusi sinne muutettaessa	6,9	4,7	
Asumisaika samalla asuinalueella			
5 vuotta tai vähemmän	17,5	17,7	
6–10 vuotta	29,9	36,6	
11–20 vuotta	33,6	33,2	
Yli 20 vuotta	19,0	12,4	
Asumisaika samassa asunnossa			
5 vuotta tai vähemmän	29,2	31,8	
6–10 vuotta	35,8	37,0	
11–20 vuotta	30,3	26,5	
Yli 20 vuotta	4,7	4,6	

Aluetyyppien välisen eron tilastollista merkitsevyyttä on testattu X²-testillä.

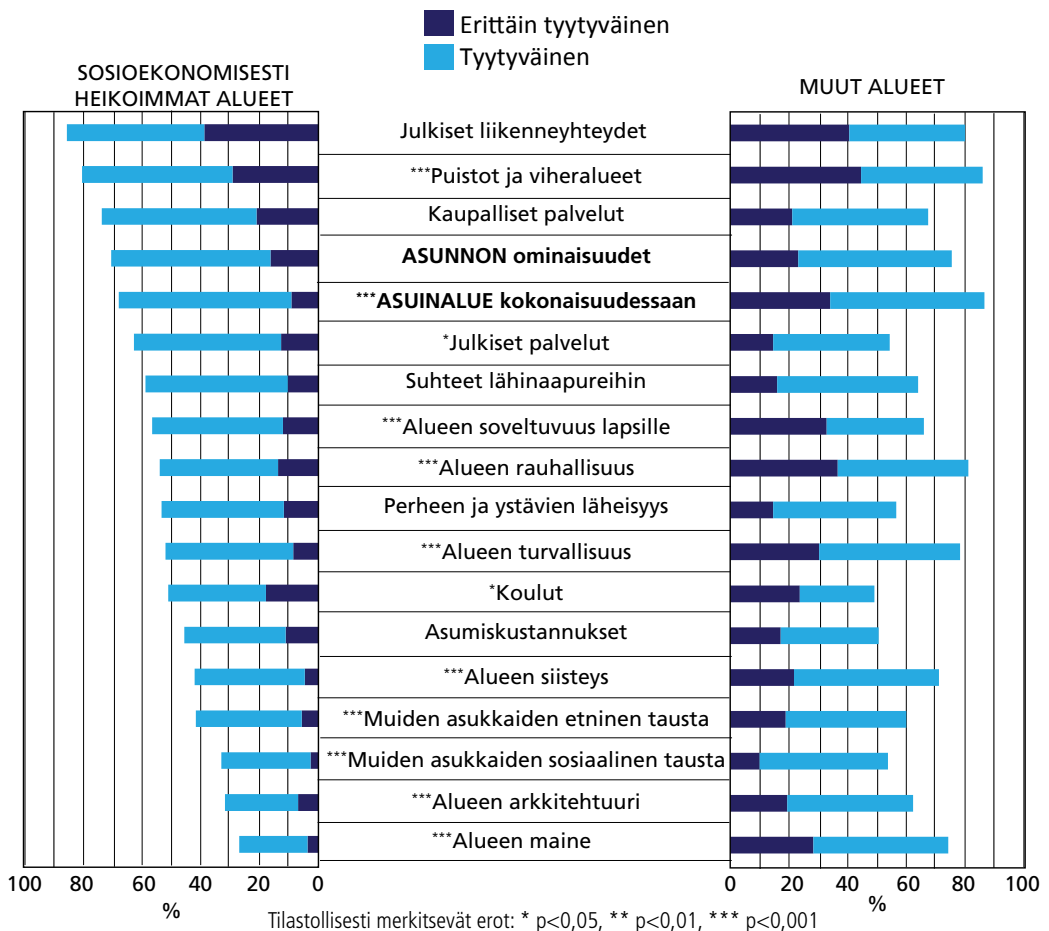
* p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001

tyväisyyden alta paljastuu tyytymättömyyttä erityisesti asuinympäristön sosiaaliseen rakenteeseen, maineeseen ja arkkitehtuuriin laatuun. Vain noin joka kolmas heikoimmilla alueilla asuvista sanoo olevansa tyytyväinen alueensa arkkitehtuuriin ja muiden asukkaiden sosiaaliseen taustaan ja vielä harvempi alueen maineeseen. Myös tyytyväisyys muiden asukkaiden etniseen taustaan ja alueen siisteyteen jää sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla kauas yleisestä tyytyväisyyden tasosta (kuvio 1). Vastaavasti verrokkiryhmän muodostavilla muilla alueilla eniten tyytyväisyyttä aiheuttavat puistojen ja julkisen liikenteen lisäksi juuri rauhallisuus, turvallisuus, siisteys ja alueen maine.

Tulosten robustisuuden varmistamiseksi tyytyväisyydessä havaittavaa alueellista eroa tarkasteltiin myös logistisella regressiomallilla, jossa selitettävänä muuttujana oli tyytyväisyys asuinalueeseen. Selittävinä muuttujina malleissa käytettiin

vastaajien aluetyyppejä, ikää, sukupuolta, perhetyyppejä, koulutustaustaa, tulotasoa, asumismuotoa sekä alueen tuttuutta ja naapurustosuhteita. Mallin tulokset vahvistavat kuvailevan analyysin perusteella tehdyt havainnot: muilla alueilla asuvat asukkaat ovat asuinalueeseensa selvästi heikoimmilla alueilla asuvia tyytyväisempiä. Ero säilyy hyvin selkeänä ja tilastollisesti merkitseväenä myös silloin, kun vastaajien taustat vakioidaan (liitetäulukko 1, ks. www.julkari.fi). Muilla alueilla asumisen lisäksi korkeampi asuinalueeseen tyytyväisyys on yhteydessä erityisesti korkeaan koulutustasoon, alueen tuttuuteen ja tiiviisiin naapurisuhteisiin. Vuokralla asuminen puolestaan vähentää tyytyväisyyttä.

Aineiston tuottama kuva tyytyväisyyden rakentumisesta ja alueellisista eroista muistuttaa läheisesti aikaisempien tutkimusten havaintoja (vrt. Kortteinen & al. 2006; Korhonen 2008; Hon-

Kuvio 1. Tyytyväisten osuus (%) sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla ja muilla alueilla.

kanen & Poikolainen 2014; Kemppainen & al. 2014; Tuominen 2014). Tuoreessa pääkaupunkiseudun muuttoliikettä kartoittaneessa tutkimuksessa liiallisiksi koetut sosiaaliset ongelmat, liian suuri maahanmuuttajien määrä, alueen epäsiisteys, turvattomuus ja heikko maine sekä epäviihtyisäksi koettu arkkitehtuuri nousivat tärkeiksi heikoimmilta alueilta muuttoa pois päin ohjanneiksi syiksi heti asunnon ominaisuuksiin ja kustannuksiin liittyvien syiden jälkeen (Vilkama & al. 2013). Sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuva keskiluokka kiinnittää siis huomiota samoihin tekijöihin kuin näiltä alueilta pois muuttaneetkin. He eivät kuitenkaan ole muuttaneet pois alueiltaan, eivätkä he vaikuta erityisen muuttohalukkaita, vaikka samat tekijät aiheuttavat myös heissä tyytymättömyyttä. Reilu neljännes (27 %) heikoimmilla alueilla asuvista vastaajista aikoi tai halusi vaihtaa asuinalueetta. Valtaosa oli kuitenkin alueellaan tyytyväisiä tai suunnittelei asunnonvaihtoa saman alueen sisällä.

Kuinka heikoimmilla alueilla pitkään asuneet asukkaat itse selittävät asumistaan alueilla ja mitä he kertovat alueilla viihtymisestään ja sinne päätyemisestään? Tarkastelemme asukkaiden omakohtaisia kokemuksia seuraavaksi haastatteluaineiston kautta.

Päätyminen ja juurtuminen sosioekonomisesti heikoimmille alueille

Haastatteluaineistomme osoittaa, että asumisen edullisuus, alueen tuttuus ja erityisesti asumisen myötä tapahtunut tottuminen ja juurtuminen ovat tärkeitä heikoimmilla alueilla asuvan keskiluokan alueille kiinnittymistä edistäviä tekijöitä pääkaupunkiseudulla. Haastattelemamme sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvat henkilöt olivat asuneet nykyisillä asuinalueillaan pitkään, keskimäärin 14 vuotta (vrt. taulukko 2). Lähes puolet heistä oli alun perinkin lähialueelta kotoisin, tai he olivat asuneet siellä aiemmin elämänsä aikana. Monet heistä kertoivat palanneensa alueelle tuttuuden, sukulaisten läheisyyden tai ikääntyvien vanhempien vuoksi. Paikallistuntemukseensa perustuen he olivat osanneet valita alueelta rauhallisen omaa asumistarvetta tyydyttävän vaihtoehdon. Alueen tuttuus näyttää aineistomme perusteella ohjaavan asuinalueen valintaa yleisemminkin. Selvästi yli puolet kaikista sekä heikoimmilla että muilla alueista asuvista kyselyyn vastanneista oli asunut alueellaan jo joskus aikaisemmin tai vähintäänkin tunti alueensa jollain tasolla etukäteen (vrt. taulukko 2).

Lapsuuden koti on [läheisellä alueella] ja äiti ja sisko asuu siellä edelleen. Se oli jotenkin luonnollista sitten etsii itte kämpppää [ympäröivältä alueelta] ja päädyttiin sitten paritaloon ja ollaan oltu erittäin tyytyväisiä. (...) Et lähisukulaisten läheisyys, vanhat positiiviset kokemukset ja palveluiden saatavuus ja julkinen liikenne toimii, niin ne oli sellaset. (Mies, 50 v, asuu puolison kanssa pientalossa, omistusasunnossa, samalla alueella 15 vuotta, Helsinki)

Haastattelija: Mikä sit tavallaan oli se syy, että palasit? Haastateltava: Se on se tuttuus. Ja sit se oli vähän semmonen turvakysymyksen, että mä erosin silloin, niin sit mä halusin tulla perheen lähelle. Meil asuu kaikki itseasiassa täs, aika tälleen...

(Nainen, 43 v, asuu puolison ja lasten kanssa kerrostalossa, kaupungin vuokra-asunnossa, samalla alueella 18 vuotta, Helsinki)

Kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden (Allen & al. 2007; Watt 2009; Ellen & al. 2013; Pinkster 2014) korostama asumisen edullisuus ja taloudellinen optimointi (*quality-for-money*) eivät oleet alueelta kotoisin oleville pääsyy paluumuuttoon. Keskimääräistä edullisempi hintataso oli heille kuitenkin lisäetu, jota arvostettiin ja joka oli saanut jäämään alueelle vielä myöhemmässäkin vaiheessa.

Tässä on pyörity ja katsottu isompaa sitä mukaa kun on tarvittu tilaa. Ja kun täällä noi hinnatkin on kuitenkin järkeviä, että siinä ei oo niin paljon sellaista tyhjää kuin tuolla muilla alueilla. Se oli sellainen looginen, järkevä, perustuen ylipäätään olosuhteisiin, mitä täällä on tarjolla ja mitä muualla on tarjolla ja mitä muualla on hintataso. Se on sellainen ihan looginen päätelmä, että tää nyt oli kaikkein järkevin ja kun tuntee tän alueen. (Mies, 49 v, asuu puolison ja lapsen kanssa kerrostalossa, omistusasunnossa, nykyisessä asunnossa 2 vuotta, muuttanut viereiseltä alueelta, Helsinki)

Niillä haastateltavilla, joilla aiempia vahvoja sidosia alueelle ei ollut, edullinen hinta-laatusuhde korostui sen sijaan yhtenä tärkeimpänä alueelle päätymiseen vaikuttaneena tekijänä. Asunnon soveltuvuutta arvioitaessa oli kiinnitetty huomiota myös liikenneyhteyksien toimivuuteen ja työmatkojen sujuvuuteen.

Kyllä se oli ihan se, että value for money oli tossa parasta mitä oli tarjolla, ihan silleen skriinattiin, että siinä päästiin silloin kohtuuhintaseen rivariasumiseen, mihinkä esimerkiksi Helsingissä ei ois päässyt. (Mies, 52 v, asuu puolison ja lasten kanssa pientalossa, omistusasunnossa, samalla alueella 25 vuotta, Espoo)

Asuttiin työsuhdeasunnossa, kaupungin vuokra-asunnossa, ja oli oikein viehättävä, ihana asunto siellä [entsellä asuinalueella], mutta kävi pieneksi ja piti sitten, ajateltiin että samalla ku maksamme ison asunnon vuokraa, niin samallahan sitä itekin sitten maksaa sitä ittelleen takasin. Sitten päädyttiin siihen. Ja tuo oli nyt oikeastaan käytännöllisesti katsoen ainut, mikä me meidän varoilla

saatiin. (...) mies varsinkin sanoi, että se on siihen asunnon kuntoon ja hintaan ja kokoon nähden loisto ostos. (Nainen, 49 v, asuu puolison ja lasten kanssa rivitalossa, omistusasunnossa, samalla alueella 15 vuotta, Helsinki)

Se oli vaan ku opiskelija-asunnosta muutettiin, niin sit haluttiin oma ostaa ja se tavallaan mihin rahat riitti, se rajas sitten aika hyvin.

(Nainen, 30 v, asuu puolison ja lapsen kanssa kerrostalossa omistusasunnossa, samalla alueella 4 vuotta, Espoo)

Alueen tuttuuden ja asumisen edullisuuden lisäksi alueelle kiinnittymistä on haastatteluaineiston perusteella tukenut viihtyisäksi koettu pihapiiri ja lähiympäristö. Vaikka kaikki eivät tiivistä naapurustosuhteita kaivanneetkaan, pihapiirin asukkaiden välistä yhteisöllisyyttä arvostettiin ja pidettiin tärkeänä voimavarana.

On sattunut semmonen taloyhteisö, taloyhtiö, missä on aitoo semmosta yhteisöllisyyttä, että sitä oikeesti tapahtuu, että kerrostalopihan asukkaat kokoontuu grillamaan ja kattoo toistensa lasten perään, se on kyl tosi arvokasta.

(Mies, 34 v, asuu puolison ja lasten kanssa kerrostalossa, vuokra-asunnossa, samalla alueella 11 vuotta, Helsinki)

Ja se mikä tästä tekee erityisen ihanan, on se, että täällä on hirveesti niitä, jotka on tänne joskus muuttanut, mitkä on jäänyt ja pysynytkin. Niin se tuol sellasta turvallisuutta. Ja sit täällä on hirveen turvallinen toi pihalue olla lasten, koska täällä katotaan toisten lapsien perään, ja sä voit laittaa lapsen tohon ja vaik sä oisit töissä, niin sä tiedät, et ku sä tuut, niin se on tossa. Et sitä kautta mulla on täällä semmonen yks varamummo.

(Nainen, 43 v, asuu puolison ja lasten kanssa kerrostalossa, kaupungin vuokra-asunnossa, samalla alueella 18 vuotta, Helsinki)

Ei oo kyl ollut mun elämässä missään asuntoalueella, että niin paljon yhtei... että jutellaan... nyt kesälläkin siinä keinussa ollaan, mummojen kanssa pari tuntiakin päivällä... kyl mä oon ihan viihtynyt, ku mä oon yksin, ei ole perhettä, tulee sit mentyä siihen... saa sosiaalista kanssakäymistä.

(Nainen, 53 v, perheetön, asuu kerrostalossa, vuokra-asunnossa, samalla alueella 9 vuotta, Helsinki)

Se on tavallaan vähän semmonen kylänomainen, et siinä kyllä naapurit tunnetaan toisemme ja vähän kyttaa sitten toisten taloja, että sillä lailla hyvässä mielessä, ei mitään negatiivisesti. Ja jotenkin on vaan kotiutunut siihen alueeseen...

(Nainen, 52 v, asuu puolison kanssa pientalossa, asumisoikeusasunnossa, samalla alueella 17 vuotta, Helsinki)

Haastatteluaineistomme perusteella näyttääkin vahvasti siltä, että alueen hyvät puolet, sen tutuus ja asumisajan myötä alueelle muodostuneet merkitykselliset sosiaaliset suhteet vähentävät selvästi kyselyssä esiin nousseiden ikäviksi koettujen puolien painoarvoa ja kiinnittävät keskiluokkai-

sia asukkaita asuinalueilleen (vrt. Dekker & Bolt 2005; Skifter Andersen 2008; Permentier & al. 2009). Alueen tutuus ja naapurien väliset suhteet, erityisesti naapuriapu, lisäävät alueella viihtymistä myös kyselyaineiston perusteella (malli 5, liite-aulukko 1, ks. www.julkari.fi). Lisäksi erityisesti lasten kotiutuminen alueelle on ollut tärkeä asetautumista tukeva tekijä.

(...) jos tästä harkitsis edes muuttamista, niin se torpautuu täysin siihen, että lapset ei enää haluis lähteä täältä. Niil on nyt sit kaikki tässä.

(Nainen, 43 v, asuu puolison ja lasten kanssa kerrostalossa, kaupungin vuokra-asunnossa, samalla alueella 18 vuotta, Helsinki)

Moni haastateltavista onkin alkanut kokea aluetta omakseen ja heillä on vahva tarve puolustaa aluettaan kielteisiä mielikuvia vastaan (vrt. Koti Kontulassa 2014; Honkanen & Poikolainen 2014; Wallin 2014).

Mä mietin silloin ku se kysely tuli, niin mä olin silleen, et en minä jaksa ja sit mulle tuli niin palava halu puolustaa sitä aluetta, ku mä en tykkää siitä, et joku alue leimataan sen takia mitä se on joskus ollut. Et vaik ei se nyt munkaan mielestä kaikki siel oo nättiä, niin ei se tarkoita sitä, et se ois asumiskelvoton. Ja loppujen lopuksi ihmiset pystyy hirveen paljon vaikuttaa siihen, et minkälainen se alue on. Et jos vähänkin välitetään siitä omasta asuinympäristöstä niin...

(Nainen, 40 v, asuu puolison ja lapsen kanssa, kerrostalossa, asumisoikeusasunnossa samalla alueella 6 vuotta, Espoo)

Oon tottunut ja tiedän tän alueen tasan tarkkaan. Siinä se ei perustu mihinkään ns. fantasiaan jostain luettuna lehdistä, vaan mä tiedän tasan tarkkaan mitä tää on, kun mä oon koko elämäni täällä asunu. Mä tiedän, että siinä [maineessa] on puolet bullshittia tai ainakin 95 prosenttia bullshittia.

(Mies, 49 v, asuu puolison ja lapsen kanssa kerrostalossa, omistusasunnossa, nykyisessä asunnossa 2 vuotta, muuttanut viereiseltä alueelta, Helsinki)

Emotionaalisen kuulumisen ja vahvan alueelle kiinnittymisen lisäksi aineistosta löytyy kuitenkin myös henkilöitä, joille asuinalueella ei ollut suurta merkitystä. Heille alue näyttäytyi pikemminkin paikkana, jossa asutaan, mutta jossa ei varsinaisesti vietetä sosiaalista elämää (vrt. van Beckhoven & van Kempen 2003; Pinkster 2014; *practical attachment*). Keskieurooppalaisten tutkimusten tuloksista poiketen (esim. Pinkster & al. 2014) tämänkaltainen suhtautuminen oli aineistossamme kuitenkin vähemmistönä ja sitä edustivat lähinnä nuorimmat, pääasiassa kolmikymppiset haastateltavat, joista osa oli jo ehtinyt muuttaa pois kyselyn ja haastattelujen välissä (9 kuukauden ajanjakso). Heille alue oli näyttäytynyt ennen kaikkea vä-

liiakaisena asumisratkaisuna. Tyypillisesti alueelta oli ostettu ensiasunto tai isompi yhteinen asunto quality-for-money-ajattelun ohjaamana. Sittenmin alueelta oli lähdetty muualle etsimään lisätilaa, sujuvampia mahdollisuuksia työn ja asumisen yhdistämiseen sekä parempaa kasvuympäristöä lapsille (vrt. Dhalmann & al. 2013; Pinkster & al. 2014).

Mikroeronteot ja koettujen ongelmien välttäminen

Yleistä viihtymistä, tottumista ja alueille juurtumista vahvasti korostavan kerronnan rinnalla aineistosta nousee selkeästi esille myös kuvauksia sosiaalisen elämän haasteellisuudesta heikoimmilla alueilla. Vaikka osa haastattelemastamme keskiluokasta kuvaa alueensa ongelmia arkisina ”tuttuina juttuina”, jotka eivät vaikuta heidän omaan viihtymiseensä ja alueella liikkumiseensa merkittävällä tavalla, on haastatteluista luettavissa myös selkeitä pyrkimyksiä vältellä epämiellyttäviksi koettuja asioita asuinalueilla (vrt. Watt 2009; Pinkster 2014). Osa väistämispyrkimyksistä on lähinnä symbolisia, puheen ja mielikuvien kautta tuotettuja erontekoja, osa konkreettisempia arkisten kulkureittien valintaan ja kohtaamisten vältteilyn tähtäviä valintoja.

Haastateltavat rakentavat alueensa sisäisiä erontekoja käyttämällä omasta lähialueestaan ympäröivästä alueesta poikkeavaa nimeä ja toisaalta korostamalla sosiaalisia, osa myös etnisiä, eroja vieraisissa kortteleissa ja omassa taloyhtiössä asuvien välillä. Erityisesti jako vuokra- ja omistustalojen ja niissä asuvien asukkaiden välillä korostuu puheissa voimakkaana (vrt. Watt 2009). Erontekoa tapahtuu kuitenkin myös vuokralla asujien kesken suhteessa asukasrakenteeltaan heikommiksi koettuihin vuokrataloihin.

Semmonen vaikutelma mulla on, että kaupungin vuokratatolot ehkä esimerkkinä vähän erikseen, sitten oma nykyinen asuinpaikka taas semmonen, mistä on vaikea löytää oikeastaan mitään, tai juurikaan negatiivista sanottavaa.

(Mies, 34 v, asuu puolison ja lasten kanssa kerrostalossa, vuokra-asunnossa, samalla alueella 11 vuotta, Helsinki)

Ne on määrätty talot, sanotaan et ne on huonomaineisia, siel tapahtuu, et ei sun sinne kannata mennä. Tää mun talo, tää on kolmekerroksinen talo, mis mä nyt asun, vieressä on näitä seittämänkerroksisia, ne on ihan ok. Sit menee vähän eteenpäin, niin siel on taas niitä vähän huonompia asuntoja. Sanotaan et siel on määrättyjä taloja, mis on hirveesti tappeluita ja raput ei oo pidetty kunnossa ja tämmöstä.

(Nainen, 53 v, asuu lapsensa kanssa, kerrostalossa, kau-

pingin vuokra-asunnossa, samalla alueella 14 vuotta, Helsinki)

Siel on... mä tiedän, että mä kuulostan rasisilta, mä sanon aina, että mä oon realisti, siel on hirveesti ulkolaisista väestöä. Ja sit siel on ne pubit ja siel on todella paljon tätä... miten mä sanon... alkoholiongelmaista, et ei voi mennä [lähistöllä sijaitsevat korttelit] läpi ettet nää yhtään juovuksissa olevaa ihmistä jossain.

(Nainen, 39 v, asuu puolison ja lasten kanssa pientalossa, asumisoikeusasunnossa, samalla alueella 8 vuotta, Espoo)

Alueen sisäisten erojen korostaminen kertoo yhtäältä asukkaiden kyvystä erottaa ulkopuolisten silmissä yhtenäiseltä näyttävältä alueelta erilaisia pienempiä osa-alueita. Aluetta tuntevien näkökulmasta taloyhtiöiden ja kortteleiden välillä todella on huomattavia eroja asukas- ja asutokantarakenteessa. Oman pihapiirin ja lähiympäristön erinomaisuuden korostaminen suhteessa muualle paikannettuihin ongelmiin tai asukasryhmiin on haastateltaville kuitenkin myös eräänlainen keino erottautua alueen ikävistä puolista ja heikoksi koetusta maineesta (vrt. Allen & al. 2007; Vaattovaara & al. 2009; Watt 2009; Osborne & al. 2011; Pinkster 2014).

Erottautumiskeinot saavat haastatteluissa myös konkreettisempia piirteitä haastateltavien kuvauksissa opittuja käytäntöjä, joilla he pyrkivät välttämään ikäviksi koettujen paikkojen ja tilanteiden – erityisesti sosiaalisten häiriöiden – kohtaamista arjessaan.

Kun me menemme kauppaan, niin me ei mennä sitä katutasoa pitkin useinkaan, jolloin me joudumme menemään sinne ostarille, mikä ei ole miellyttävää. Vaan me ajetaan autolla ostarin alle, missä on parkkipaikka ja me päästään hissillä suoraan K-markettiin, missä me käydään ostoksilla. Ja näin kun teemme sen, niin me ei jouduta vastakkain joka päivä sitten tämmösen... niitten ongelmien kanssa.

(Mies, 43 v, asuu puolison ja lasten kanssa kerrostalossa, omistusasunnossa, nykyisessä asunnossa 3 vuotta, muuttanut viereiseltä alueelta, Helsinki)

Kyl siinä on silmä harjaantunut silleen matkan päästä näkee semmosen porukan, ketkä, jos mahdollista, kannattaa kiertää. Siis et selviä vaan todennäköisesti vähemmällä harmilla, ku ei kävele suoraan läpi.

(Mies, 34 v, asuu puolison ja lasten kanssa kerrostalossa, vuokra-asunnossa, samalla alueella 11 vuotta, Helsinki)

Nyt ku on tullut vähän vanhemmaksi ja kuullut kaiken näköstä, niin ehkä ei tunnu maailman turvallisimmalta tää ihan toi asema ja keskusta tossa yöllä kuljeskella. Ja lastenkin kannalta, jos mä asuisin jossain maalla, niin mä antaisin lasten leikkiä ulkona. (...) mut tässä mä en kyllä jätä niitä (...) silleen et mä antasin niitten leikkii tääl yksin, ku ei tiedä et mitä ihmisiä tääl liikkuu.

(Nainen, 33 v, asuu puolison ja lasten kanssa kerrostalossa, omistusasunnossa, samalla alueella 9 vuotta, Espoo)

No ei mennä puiston läpi iltasin. Sit niinku lapsillekin sanoin, että ei saa tulla illalla puistojen läpi, pitää mennä bussilla. Jos tulee myöhään kotiin, niin sit mennään taksilla.

(Nainen, 53 v, asuu lapsensa kanssa, kerrostalossa, kaupungin vuokra-asunnossa, samalla alueella 14 vuotta, Helsinki)

Tuloksemme osoittavat, kuinka oma lähiympäristö ja opitut arjen reitit muodostuvat korostuneen merkitykselliseksi tilanteessa, jossa asuinalueeseen koetaan liittyvän ongelmia tai levottomuutta. Lähiympäristön ja pihapiirin viihtyisyys, sen tarjoama suoja ja paikalliset sosiaaliset verkostot muodostavat tärkeän vastakohdan ympäröivän alueen heikoksi koetulle maineelle sekä yhtäältä konkreettisina näyttäytyville – mutta samalla riittävän etäälle paikantuville ongelmille (vrt. Vaattovaara & al. 2009). Kuuluvuuden tunteen paikantuminen erityisesti omaan lähiympäristöön sekä omiin sosiaalisiin verkostoihin lisää asumisviihtyvyyttä ja sitoo asukkaita alueelle, mutta samalla myös tuottaa ja lujittaa mikroerontekoja alueen sisällä (vrt. Wattin [2009] käsite alueellisesti valikoituneesta kuulumisesta).

Mikroerontekojen rakentamista edesauttaa myös alueiden koko ja sekoittunut rakenne. Asuinalueet ovat kooltaan suuria ja haastattelemiemme perheiden asunnot sijaitsivat tyyppillisesti varsin etäällä ongelmallisiksi koetuista paikoista. Osa haastateltavistamme korostaakin, etteivät alueen ikävät puolet näy heidän elämässään millään tavalla (vrt. Pinkster 2014).

Enhän mä osaa sanoa sitä, et ne [häiriöt] ois haitallisia ku ei ne nyt mun elämäni häitää. (...) et en mä tiedä mitä jossain kerrostaloissa, onko siellä sitten, häiritseekö siel jotkut toisten elämää, mut en mä semmosta nää. (Mies, 52 v, asuu puolison ja lasten kanssa pientalossa, omistusasunnossa, samalla alueella 25 vuotta, Espoo)

Pohjoispuolellehan on sitten lähdetty rakentamaan myöhemmin [alueen nimi] kerrostaloaluetta, missä on myös kaupungin vuokra-asuntoja ja myös maahanmuuttajia aika paljonkin. (...) Et se on pikkusen erilainen asuinalue sitten. (...) Ei se oo näkyny siinä meidän muumimaaailmassa yhtään millään lailla. (Mies, 50v, asuu puolison kanssa pientalossa, omistusasunnossa, samalla alueella 15 vuotta, Helsinki)

Päätelmät ja pohdinta

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet alueellisen ja sosiaalisen eriytymisen kokemuksellista merkitystä erityisesti sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvan keskiluokan näkökulmasta. Vaik-

ka pääkaupunkiseudun heikoimmat alueet nousevat julkisessa keskustelussa – ja osin tutkimuksissakin – usein esiin ongelmiansa kautta, ovat alueet tosi asiassa varsin laajoja, sisäisesti monipuolisia ja väestöpohjaltaan suhteellisen keskiluokkaisia. Myös meillä heikoimmilla alueilla asuvan keskiluokan kokemukset ovat kuitenkin jääneet aiemmassa ongelmia korostavassa keskustelussa vähemmälle huomiolle (vrt. esim. Vilkkama & al. 2013; Pinkster & al. 2014).

Tutkimuksemme nostaa esiin kaksi keskeistä tulosta. Yhtäältä tulokset osoittavat, että sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvan keskiluokan arki sujuu pääsääntöisesti ongelmitta. He viihtyvät asuinalueillaan, pitävät asunnostaan, eivätkä juuri koe turvattomuutta tai kohtaa liiallisia sosiaalisia häiriöitä arjessaan. Vaikka kyselyyn perustuvassa tilastollisessa tarkastelussa erityisesti alueen maineeseen, arkkitehtuuriin, siisteyden tasoon sekä sosiaaliseen ja etniseen rakenteeseen liittyvä tyytymättömyys korostui heikoimmilla alueilla selvästi muita alueita enemmän, kävi haastattelussa selkeästi ilmi, kuinka omaan lähiympäristöön sitouduttiin, sitä puolustettiin, eikä alueen ongelmia juurikaan koettu omaa asumisviihtyvyyttä heikentäviksi.

Hyvää alueella viihtymistä selittää tulkintamme mukaan kaksi seikkaa. Yhtäältä tulokset osoittavat heikoimmillakin alueilla olevan useita piirteitä, joihin ollaan hyvin tyytyväisiä. Hyväksi koetut lähipalvelut ja liikenneyhteydet, alueen vehreys ja väljyys sekä erityisesti oman pihapiirin ja lähiympäristön viihtyisyys lisäävät alueella viihtymistä ja kiinnittävät asukkaita asuinalueille (vrt. Honkanen & Poikolainen 2014). Myös alueen tuttuutta ja asumisen edullisuutta arvostetaan ja se on ollut monelle lisäsyä jäädä alueelle (vrt. Allen & al. 2007; Ellen & al. 2013; Pinkster & al. 2014). Toisaalta asukkaat myös itse aktiivisesti rakentavat eroa alueensa ikäviksi koettuihin puoliin – niin paikkoihin kuin asukasryhmiinkin. Puheessa tuotettujen symbolisten erontekojen sekä hyvin konkreettisten reittivalintojen kautta he rakentavat arkeansa alueilla siten, etteivät esiin nousseet häiriöt tai heikoksi koettu maine heikennä heidän asumisviihtyvyyttänsä merkittäväällä tavalla (vrt. Watt 2009; Pinkster 2014). Tulostemme perusteella asukkaat voivat siis heikoimmillakin alueilla elää arkeaan paikallisia ongelmia kohtaamatta.

Tästä huolimatta kysymys alueilla esiintyvistä sosiaalisista häiriöistä, niiden paikantumisesta ja mahdollisesta lisääntymisestä nousee tuloksis-

samme esille merkittävänä (vrt. Sampson 2012). Tutkimuksemme toinen keskeinen tulos liittyykin juuri tähän.

Tuloksemme osoittavat sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asuvan keskiluokan raportoitavan samoista ilmiöistä, joiden vuoksi osa asukkaista on jo muuttanut toisaalle (vrt. Vilkkama & al. 2013). Sosiaaliset häiriöt sekä häiriökäyttäytymiseen usein kytkeytyvä roskaaminen ja epäsiisteys ovat alueilla todelliseksi koettuja ongelmia aiheuttaen paitsi harmia ja epäviihtyvyyttä myös turvatomuuden tunnetta (ks. Kempainen & al. 2014). Vaikka nämä ongelmat pääsääntöisesti paikannetaan toisaalle – paikallisten ostoskeskusten lähialueille, asemanseuduille ja yksittäisiin kerrostaloihin tai rappuihin – ja niitä on arkisten kulkureittien valinnoilla mahdollista väistää, on niiden merkitys huomattava.

Sekä kysely- että haastatteluaineistomme osoittaa sosiaalisten häiriöiden kytkeytyvän selkeästi muuttohalukkuuteen. Kysyttäessä alueilla pitkään asuneiden muuttohalukkuudesta ja siihen mahdollisesti vaikuttavista syistä, ylivoimaisesti yleisimmäksi muuttohalukkuutta laukaisevaksi tekijäksi nousee muiden asukkaiden häiriökäyttäyty-

misen lisääntyminen. Yli puolet (55 %) sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla pitkään asuneista kyselyymme vastanneista totesi harkitsevansa pois muuttoa, jos häiriökäyttäytyminen alueella lisääntyisi. Tulos on huomattava ja korostaa asuinalueiden sosiaalisen ympäristön merkitystä sekä toisaalta syrjäytymisen ehkäisemiseen panostamisen tärkeyttä alueiden tulevan kehitysdynamiikan ja ennen kaikkea segregaatiokehityksen ehkäisemisen kannalta. Paikallisina ilmenevien ongelmien ratkaiseminen tarvitsee tuekseen kansallisen tason yhteiskuntapolitiikkaa.

Erot alueiden sosiaalisessa rakenteessa ovat kaupunkiseuduillamme nykymuodossaan varsin tuore ilmiö, eikä heikoimpien alueiden tilanne ole kansainvälisesti vertaillen edelleenkaan erityisen huono. Tutkimuksemme kuitenkin osoittaa, kuinka myös meillä kansainvälisesti tunnistetut, usein epätoivotut kehityskulut, muotoutuvat paikallisesti asukkaiden kokemusten ja niihin perustuvien valintojen kautta. Robert J. Sampsonin (2012) korostamalla tavalla naapurustojen merkitys ja epätaasa-arvo kaupunkikehitystä määrittävinä tekijöinä korostuvat, kenties yli yksilöiden eriarvoisuuden?

Saapunut 21.1.2015
Hyväksytty 13.4.2015

KIRJALLISUUS

- Allen, Chris & Powell, Ryan & Casey, Rionach & Coward, Sarah: 'Ordinary, the same as anywhere else': Notes on the management of spoiled identity in 'marginal' middle-class neighbourhoods. *Sociology* 41 (2007): 2, 239–258.
- Atkinson, Rowland: Padding the bunker: Strategies of middle-class disaffiliation and colonization in the city. *Urban Studies* 43 (2006): 4, 819–832.
- Beckhoven, Ellen van & Kempen, Ronald van: Social effects of urban restructuring: A case study in Amsterdam and Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies* 18 (2003): 6, 853–875.
- Bernelius, Venla: Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilaspuolelta erot, perheiden koululainat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. Tutkimuksia 2013: 1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2013.
- Dekker, Karien: Social capital, neighbourhood attachment and participation in distressed urban areas. A case study in the Hague and Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies* 22 (2007): 3, 355–379.
- Dekker, Karien & Bolt, Gideon: Social cohesion in post-war estates in the Netherlands: Differences between socioeconomic and ethnic groups. *Urban Studies* 42 (2005): 13, 2447–2470.
- Denton, Nancy: Great American Sociology. *City & Community* 12 (2013): 1, 1–6.
- Dhalmann, Hanna & Vaattovaara, Mari & Vilkkama, Katja: Hyvää kasvuympäristöä etsimässä. Asuinalueen ja koulun merkitys lapsiperheiden muuttopäätöksille pääkaupunkiseudulla. *Yhdyskuntasuunnittelu* 51 (2013): 4, 11–29.
- Ellen, Ingrid Gould & Horn, Keren Mertens & O'Regan, Katherine: Why do higher-income households choose low-income neighbourhoods? Pioneering or thrift? *Urban Studies* 50 (2013): 12, 2478–2495.
- Erola, Jani (toim.): Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 2010.
- Fritzell, Johan & Bäckman, Olof & Ritakallio, Veli-Matti: Income inequality and poverty: do the Nordic countries still constitute a family of their own? S. 165–185. Teoksessa Kvist, Jon & Fritzell, Johan & Hvinden, Bjorn & Kangas, Olli (toim.): Changing Social Equality: The Nordic Welfare Model in the 21st Century. Bristol: Policy Press, 2011.
- Harjunen, Oskari, Kortelainen, Mika & Saarimaa, Tuukka: Best education money can buy? Capitaliza-

- tion of school quality in Finland. VATT Working Papers 58. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, 2014. http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/wp58.pdf. (luettu 9.12.2014)
- Honkanen, Kati & Poikolainen, Jaana: Asuinalueet lapsiperheiden vanhempien hyvinvointiympäristöinä. Subjektiiivinen näkökulma. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2014): 6, 679–687.
- Kempainen, Teemu & Lönnqvist, Henrik & Tuominen, Martti: Turvattomuus ei jakaudu tasan. Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta? *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2014): 1, 5–20.
- Korhonen, Erkki: Helsingin lähiöissä viihdytään – haasteitakin on. Teoksessa Nupponen, Terttu, Broman, Eeva-Liisa, Korhonen, Erkki & Laine, Markus (toim.): Myönteisiä muutoksia ja kasvavia haasteita. Tutkimuksia 2008: 6. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2008.
- Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko & Vaattovaara, Mari: Asuinolot ja niiden kehitys Helsingin kunnallisissa vuokrataloissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2006): 1, 3–13.
- Kortteinen, Matti & Lankinen, Markku & Vaattovaara, Mari: Pääkaupunkiseudun kehitys 1990-luvulla: Kohti uudenlaista eriytymistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 64 (1999): 5–6, 411–422.
- Kortteinen, Matti & Tuominen, Martti & Vaattovaara, Mari: Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2005b): 2, 121–131.
- Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari & Alasuutari, Pertti: Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2005a): 5, 475–487.
- Koti Kontulassa: Lähiöiden asukkaat kyllästyneet asuinalueensa perusteettomaan mollaamiseen. Mieli-pidekirjoitus. Helsingin Sanomat 4.10.2014.
- Kytö, Hannu & Välimäki, Jenni: Pääkaupunkiseudun muuttovirrat muutoksessa. Julkaisuja 3/2009. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 2009.
- Logan, John R.: Logan on Molotch and Molotch on Logan: Notes on the growth machine – toward a comparative political economy of place. *American Journal of Sociology* 82 (1976): 2, 349–352.
- Massey, Douglas, S. & Fong, Eric: Segregation and neighborhood quality: Blacks, Hispanics, and Asians in the San Francisco metropolitan area. *Social Forces* 69 (1990): 1, 15–32.
- Musterd, Sako & van Gent, Wouter, PC. & Das, Marjolijn & Latten, Jan: Adaptive behavior in urban space: Residential mobility in response to social distance. *Urban Studies* (2014), DOI: 10.1177/0042098014562344.
- Osborne, Katy & Ziersch, Anna & Baum, Fran: Perceptions of neighbourhood disorder and reputation: Qualitative findings from two contrasting areas of an Australian city. *Urban Policy and Research* 29 (2011): 3, 239–256.
- Permentier, Matthieu & van Ham, Maarten & Bolt, Gideon: Same neighbourhood ... Different views? A confrontation of internal and external neighbourhood reputations. *Housing Studies* 23 (2008): 6, 833–855.
- Permentier, Matthieu & van Ham, Maarten & Bolt, Gideon: Neighbourhood reputation and the intention to leave the neighbourhood. *Environment and Planning A* 41 (2009): 9, 2162–2180.
- Pinkster, Fenne: “I just live here”: Everyday practices of disaffiliation of middle-class households in disadvantaged neighbourhoods. *Urban Studies* 51 (2014): 4, 810–826.
- Pinkster, Fenne & Permentier, Matthieu & Wittebrood, Karin: Moving considerations of middle-class residents in Dutch disadvantaged neighbourhoods: exploring the relationship between disorder and attachment. *Environment and Planning A* 46 (2014): 12, 2898–2914.
- Rasinkangas, Jarkko: Sosiaalinen eriytyminen Turun kaupunkiseudulla. Tutkimus asumisen alueellisista muutoksista ja asumispreferensseistä. Tutkimuksia A43. Turku: Siirtolainstituutti, 2013.
- Sampson, Robert, J.: Great American city. Chicago and the enduring neighbourhood effect. Chicago: The University of Chicago Press, 2012.
- Sampson, Robert, J. & Graif, Corina: Neighborhood social capital as differential social organization. Resident and leadership dimension. *American Behavioral Scientist* 52 (2009): 11, 1579–1605.
- Skifter Andersen, Hans: Why do residents want to leave deprived neighbourhoods? The importance of residents’ subjective evaluations of their neighbourhood and its reputation. *Journal of Housing and the Built Environment* 23 (2008): 2, 79–101.
- Tiebout, Charles M.: A pure theory of local expenditures. *The journal of political economy* 64 (1956): 5, 416–424.
- Tuominen, Jukka: Asumistyytyväisyys Helsingin seudulla. Julkaisematon Pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, sosiaalitytieteiden laitos, 2014. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/136048> (luettu 1.4.2015)
- Vaattovaara, Mari: Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. Ympäristö ja alueellisuus. Tutkimuksia 1998: 7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 1998.
- Vaattovaara, Mari & Kortteinen, Matti: Beyond polarisation versus professionalisation? A case study of the development of the Helsinki region, Finland. *Urban Studies* 40 (2003): 11, 2127–2145.
- Vaattovaara, Mari & Kortteinen, Matti: Segregaatioita ja sen inhimillisestä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä. *Talous & yhteiskunta* (2012): 3, 60–66.
- Vaattovaara, Mari, Kortteinen, Matti & Vilkkama, Katja: Elämää täydennysrakentamiskohteissa. Matala urbaani ja tiivis täydennysrakentaminen Helsingissä. Tutkimuskatsauksia 2009: 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2009.
- Vilkkama, Katja: Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksia 2011: 2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2011.
- Vilkkama, Katja & Lönnqvist, Henrik & Väliniemi-Laurson, Jenni & Tuominen, Martti: Erilaistuva

pääkaupunkiseutu. Sosioekonomiset erot alueittain 2002–2012. Tutkimuksia 2014: 1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2014.

Vilkama, Katja & Vaattovaara, Mari & Dhalmann, Hanna: Kantaväestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakesittymistä muutetaan pois? Yhteiskuntapolitiikka 78 (2013): 5, 485–497.

Wallin, Antti: Ikääntyvä kerrostalolähiö ja sen eläkeläisnaiset. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014): 5, 509–520.

Watt, Paul: Living in an oasis: middle-class disaffiliation and selective belonging in an English suburb. Environment and Planning A 41 (2009): 12, 2874–2892.

ENGLISH SUMMARY

Katja Vilkama & Mari Vaattovaara: Feeling at home? Middle-class residents' experiences of living in socio-economically disadvantaged areas in the Helsinki Metropolitan Area (Keskiluokka kuin kotonaan? Kokemuksia sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla)

This article explores the dynamics of urban socio-spatial differentiation from the viewpoint of middle-class residents living in socio-economically disadvantaged areas in the Helsinki Metropolitan Area. Several researchers have documented signs of growing social and spatial differentiation in Finnish urban regions, yet the experiences of middle-class residents living in the most disadvantaged areas have so far remained unexplored. Using register-based survey and interview data, this article focuses on middle-class residents' experiences in socio-economically disadvantaged areas as well as their level of neighbourhood satisfaction. How satisfied and attached are the middle-class residents in disadvantaged neighbourhoods? What has caused them to move into the area in the first place, and what has made them stay there?

The results show that middle-class residents living in socio-economically disadvantaged areas generally like their neighbourhoods. Although they are clearly less satisfied than residents of other areas with the

reputation of their neighbourhood, the architecture of the area, the general tidiness of the area, and the social and ethnic background of their neighbours, they seem fairly attached to their neighbourhoods, and many feel a need to stand up for their area. The social problems that are acknowledged to exist are not considered to detract too much from the appeal of the neighbourhood, and many use strategies of micro-scale differentiation and “route-picking” that help them lead their everyday lives without problems.

However, the social dynamics within the neighbourhood emerges as a key factor influencing the future development of socio-economically disadvantaged areas. The spatial location of social unrest and the prospects of increasing unrest are closely connected to residents' willingness to move and to their tendency to draw micro-scale boundaries within the area. Although the socio-economically disadvantaged areas within the HMA still have many attractions, residents pay attention to the same issues that have prompted some of their neighbours to move elsewhere (see Vilkama et al. 2013).

Keywords: residential differentiation, neighbourhood satisfaction, middle-class residents, social problems, micro-scale boundaries, Helsinki Metropolitan Area.